

Zuid-Afrika valt Mulder niet mee

Roman

door Tjerk de Reus

Een randje zout - dat neemt Mulder, de voornaamloze hoofdpersoon uit Adriaan van Dis' nieuwe roman, als souvenir mee naar huis na een bezoek aan Zuid-Afrika. Het zout zet zich af op zijn schoenen als hij op het strand wandelt, langs de vloedlijn: 'Hij maakte sprongetjes, zijn voeten werden nat, en hij vond het best: een randje zout als souvenir.' Dit tafereel herbergt de basisfilosofie van Mulder: hij blijft aan de rand, raakt niet betrokken en vindt zijn geluk in een speelse sprongetje. Dit is niettemin het resultaat van een intense morele speurtocht door heden en verleden van Zuid-Afrika. Tegelijk is het een zoektocht naar het soortelijk gewicht van de eigen ziel. De roman heet *Tikkop*.

Meneer Mulder - die kennen we sinds 2007. Hij was ook de hoofdpersoon in Van Dis' vorige roman, *De wandelaar*. Mulder woont in Parijs en het lijkt niet vergezocht in hem een al-

ter ego te zien van de auteur. Van Dis bezint zich in deze én in zijn vorige roman op de betekenis van zijn bestaan in relatie tot de buitenwereld. In *De wandelaar* zoekt Mulder contact met asielzoekers, in *Tikkop* bevindt hij zich in Zuid-Afrika, waar hij samen met een vriend van vroeger een verslaafde jongeman aan een beter leven probeert te helpen. Die poging staat in het kader van een breder vraagstuk, dat de levensloop van beide vrienden omvat. Wat is de inhoud van onze morele plicht? Of anders geformuleerd: wat maakt ons bestaan moreel zinvol, met het oog op de imperfecte wereld waarin we leven? Afrika leent zich uiteraard prima als decor. In dat werelddeel zijn de mistanden nog altijd groot, en bovendien verweven met onze eigenwijze westerse, koloniale bemoeienis.

Verraad

Het verhaal van *Tikkop* gaat van start als Mulder een tijdelijke woning betreft in een vissers-

dorp aan de Zuid-Afrikaanse kust. Hij is daar op uitnodiging van zijn vriend Donald, die een paar huizen verderop woont. Deze plek maakt herinneringen wakker aan de vroege jaren zeventig. Toentertijd waren beiden lid van een communistisch netwerk, actief in Parijs, dat de apartheid in Zuid-Afrika

Hen vooruit helpen lijkt een kansloze missie. De teleurstelling is groot

gewelddadig wilde bestrijden. Allerlei minder prettige herinneringen resteren uit die tijd. Er was verraad, diefstal en dwang. Bovendien was er een verleidelijke dame die beide vrienden betoverde.

Toch was de motivatie destijds gericht op verbetering van

de schrijnende situatie in de punt van Afrika. Nu, na bijna veertig jaar, kunnen ze samen hun conclusies trekken. Wat heeft het opgeleverd? En welke wijsheid hebben de jaren sindsdien hun opgeleverd?

Het valt Mulder niet mee in Zuid-Afrika. De blanken hebben het goed, ze zitten veilig in hun villa's achter hoge schuttingen. De zwarte vissers leven in armoede. Hen vooruit helpen lijkt een kansloze missie. De teleurstelling is groot. Mulder wordt in zijn been gebeten door een hond, tijdens een wandeling die hij maakt door de arme wijk van het vissersplaatsje: 'Het nieuwe Zuid-Afrika was een beet in zijn kuit, verborg zich achter hoge muren, dook naar verboden schelpen, hoereerde en snoof zich stom. Mooie toekomst.'

Tussen Mulder en zijn vriend Donald knettert het. Dat houdt verband met de geliefde van ooit en met verraad van lang geleden. Maar ook met het heden. Donald is ontnuchterd, hij koestert geen zweverige idealen meer, maar probeert waar hij kan de arme bevolking bij te staan. Dat houdt ook een zekere hardheid in, waarmee Mulder niet kan leven. Hij lijdt aan een verlamdend Messiasyndroom en ervaart het als zijn plicht zieligheid en hopeloosheid rechtstreeks te verhelpen. Het leidt vaak tot een averechts resultaat. De jongenman die ze samen willen redden, ontvlucht hen. Tegen het einde van het boek keert de arme zwarte bevolking zich ook tegen Donald.

Zigzagger

Tja, wat moet Mulder nog met zijn maatschappelijke betrokkenheid? De ideologische va-

riant van medemenselijkheid waarvoor hij veertig jaar geleden warm liep, kan niet meer. Maar wat dan? Hij ontdekt dat hij iemand is 'die geen anderen in zijn leven kon toelaten'. Hij was nooit een hardcore communist: 'Mulder was meer een zigzagger, wist niet waar hij uit wou komen, maar als hij iets zocht, was het schoonheid.' Donald werpt hem dan ook voor de voeten: 'De derde wereld is voor jou een flard op het journaal.' Donald noemt zichzelf en Mulder 'verloren zielen', die nergens bijhoren.

Vlak voor het einde van het boek volgt in briefvorm het resultaat van de morele exercitie die het gebinte van deze roman vormt. Mulder wil vooral een mooiere wereld 'fantaseren'. Laat de verbeeldingskracht mensen bevrijden uit hun misère, schrijft hij. Je metterdaad en in oprechte betrokkenheid verbinden met medemensen is geen optie. De oplossing voor het morele dilemma ligt wat hem betreft in de esthetische blik, waarin de scherpe kanten van het bestaan worden opgeheven in een sfeer van schoonheid. 'Hij verbood zichzelf nog langer moreel verontwaardigd te zijn. Je moest mensen nemen zoals ze zijn en met verbazing naar ze kijken.'

Lukt het Adriaan van Dis in deze nieuwe roman om te ontsnappen aan de ivoren toren? De lezer mag het zeggen.

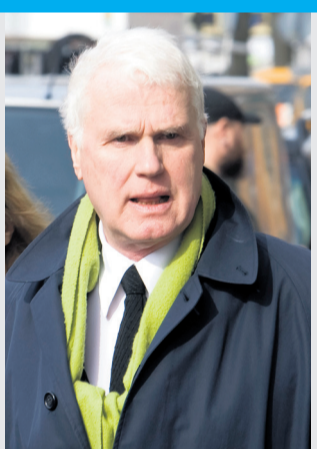
i *Tikkop*. Adriaan van Dis. Augustus, 18,95 euro

Drie categorieën

Het oeuvre van Adriaan van Dis (1946) omvat zo'n vijfendertig titels. Van Dis is actief in alle literaire genres en schreef romans, nouvelles, verhalen, essays, poëzie en toneel. Zijn werk is in grofweg drie categorieën in te delen. Het eerste deel is geïnspireerd op de vele reizen die hij maakte naar onder andere China, Afrika, Japan, Marokko en Mo-

zambique. Voorbeelden daarvan zijn *Casablanca* (1986) en *In Afrika* (1991). Het tweede deel van zijn oeuvre gaat terug op zijn Indische jeugd, zoals *Nathan Sid* (1983), *Indische Duinen* (1994) en *Familieziek* (2002). Tot slot zijn er nog de karakterromans over ontluikende homoseksualiteit, waartoe *Zilver* (1988) en *Dubbelliefde* (1999) gerekend kunnen worden.

Gevoelens tekenen voor kinderen

Jeugd

door Jant van der Weg

In de Kinderboekenweek stond het beeld in boeken centraal. Dat staat het wel zeker ook in het tekstloze prentenboek *De paraplu* van het kunstenaarspaar Schubert. Dertig jaar al maken Ingrid en Dieter samen boeken, waarvan er ook een aantal in het Fries is vertaald. Met tekst dus. Eerder maakten ze een ander tekstloos prentenboek dat verscheen onder de titel *Monkie*, met een apje als hoofdpersoon.

Nu dus een paraplu als middelpunt. De rode kleur zet die paraplu ook duidelijk centraal. Prachtig hoe gevoelens daarbij heel subtiel in beeld worden gebracht. Zo gaat een zwart hondje met de paraplu op avontuur, daarbij

uitgeleide gedaan door een poesje. Die zien we als een heel klein figuurtje beneden op de grond achterblijven. Daar zit hij nog steeds als hond en paraplu weer terugkomen en poes zet vervolgens de paraplu weer op zijn plaats tegen de boom. Het hondje loopt ondertussen parmantig en trots naar huis. Het diertje heeft dan ook al het nodige beleefd. Uit heel wat gevaren is hij gered door respectievelijk een olifant, een walvis en een pelikaan. Soms is hij wel heel nietig, bij een reuzegrote waterval bijvoorbeeld, maar de rode kleur markeert toch steeds zijn aanwezigheid.

Tegelijk met dit fraaie prentenboek is een 'tekenboek' in een witte band verschenen. Daarin kan nog verder gefan-

taseerd worden. De Schuberts hebben daarin aanzetten van paraplu, hond en poes gegeven, waarop kinderen hun eigen verbeelding kunnen loslaten. Daarmee kunnen ze hun eigen versie van het verhaal geven.

Vrolijk

Naast de Schuberts zijn ook andere vooraanstaande illustratoren bezig in het Nederlandse kinderboekenland. Zo gaf Marit Törnqvist het poëzieboek *Jij en ik en mijn rode fiets* een mooi uiterlijk. Lichte en donkere kleuren markeren de gevoelens die de versjes oproepen, zoals de donkere tinten bij Wakker in de nacht of de vrolijke kleuren bij het titelgedicht. Om blij van te worden, net als het kleine meisje dat fietsen

leert, maar tegelijk de band met een vaderfiguur beleefd. Törnqvist heeft een keuze gemaakt uit de gedichten van de Zweedse Jukka Wieslander, die vervolgens zijn bewerkt door Hans en Monique Hagen.

Gevoelens zoals die in tekst en kleur uitdrukking krijgen vinden we ook in *Vriendjes boos en blij... verliefd en verlegen*. De titel verraadt al iets van die gevoelens en op de schutbladen voor- en achterin het boek worden ze via dieren uitgebeeld als een soort kwartetspel. Daarbij is waarschijnlijk een klein foutje begaan door het 'verraste' schaap voorin bij hetzelfde portret achterin de kwalificatie 'jaloers' mee te geven. Deze gevoelens worden in het boek verder uitgewerkt met een korte tekst en

met uitbundige illustraties vol vaart. Er valt op die prenten heel wat te zien.

i *Mee met de paraplu*. Ingrid en Dieter Schubert. Lemniscaat, 10 euro. 4+

i *Jij en ik en mijn rode fiets*. Jukka Wieslander/Hans en Monique Hagen. Marit Törnqvist. Querido, 13,95 euro. 3+

i *Vriendjes boos en blij... verliefd en verlegen*. Hans Kuyper. Alice Hoogstad. Leopold, 13,95 euro. 4+

i *De paraplu*. Ingrid en Dieter Schubert. Lemniscaat, 12,95 euro. 4+

